

Náměty na využití ekologické školní zahrady

Zde naleznete několik námětů na využití vaší zahrady ve výuce. Každá zahrada má samozřejmě svou individuální podobu a tím i specifické možnosti využití. Nabízené aktivity jsme se pokusili navrhnout tak, aby byly uskutečnitelné na většině zahrad. Náměty jsou uspořádány v [přehledné tabulce](#), kde jsou jednotlivé aktivity přiřazeny k předmětům, kde je možné je využít. Zároveň jsou doplněny, kde je třeba, o prvek, který je vhodné pro tuto aktivitu využít. Tyto náměty mají sloužit pro inspiraci k využití zahrad a nejsou zdaleka vyčerpávajícím výčtem. Aktivity jsou řazeny abecedně.

Záměrně jsme navrhované aktivity nedoplňovali o doporučenou věkovou skupinu, záleží proto na učiteli, v jaké šíři vědomostí a dovedností bude navrženou aktivitu realizovat. Doporučujeme v první řadě využívat znalostí, které již žáci získali dříve během výuky a zaměřit se na jejich prohloubení a případné osvojení odpovídajících dovedností. Cílem výukové hodiny v zahradě nemusí být nutně zahlcení žáků spoustou nových znalostí, ale je vhodné nabídnout jim výrazný, zejména příjemný zážitek v přírodním prostředí a tím podpořit kladný vztah žáků k přírodě a povzbudit zájem o péči o něj.

Další tabulky obsahují výukové aktivity a hry vhodné do zahrady, které nevyžadují žádné konkrétní prvky, spíše dostatečný prostor, ať už volnou plochu, či naopak členitý terén, který tak žáci mohou objevovat novými způsoby.

Aktivity vázané na konkrétní výukové prvky

aktivita	prvek	předmět
fotografování rostliny, listu – v různých časech během dne, v různých obdobích roku, pak popsat den ústý rostliny v zahradě	různé prvky v zahradě	výtvarná výchova, přírodopis/biologie, český jazyk
inventarizační výzkum stanovišť	louka, porosty pod stromy, křovinami	přírodopis/biologie, praktické činnosti
měření pH různých prostředí	jezíčko, vzniklé kaluže na různých plochách, půda, šťávy z rostlin	chemie, výuka informatiky
opatření rostlin a dřevin tabulkami se jmény	celá zahrada	přírodopis/biologie, český jazyk, výtvarná výchova, cizí jazyk

pletí + počítání a třídění plevelů	zeleninový záhon, bylinný záhon/spirála	praktické činnosti, přírodopis/biologie, matematika
porovnání různých typů stanovišť	celá zahrada	přírodopis/biologie
pozorování vlivu teploty na výskyt živočichů na jaře	skalka, jezírko, stromy, louka atp.	matematika, přírodopis/biologie
pozorování živočichů na různých stanovištích	skalka, jezírko, stromy, louka atp.	přírodopis/biologie
sklizeň plodin, bylin a jejich následné využití (vaření, barvení, výroba ručního papíru atp.)	zeleninový záhon, bylinný záhon/spirála	praktické činnosti, výtvarná výchova
sledování jednoho objektu (strom, křoví, bylina) během celého roku	různé prvky v zahradě	přírodopis/biologie, výuka informatiky
sledování teplot různých povrchů, předmětů	různé prvky v zahradě	fyzika, výuka informatiky
sledování vsaku vody	různé povrchy	přírodopis/biologie, fyzika, matematika, praktické činnosti
tvorba krmítka / hmyzího hotelu a následné pozorování jejich návštěvníků	krmítko / hmyzí hotel	přírodopis/biologie, praktické činnosti
tvorba např. poznávací soutěže staršími žáky pro mladší	celá zahrada	přírodopis/biologie, český jazyk, výtvarná výchova
tvorba různých typů slunečních hodin a jejich využívání	sluneční hodiny	matematika, fyzika, zeměpis, praktické činnosti

výroba meteorologické stanice	meteorologická stanice	praktické činnosti, zeměpis
výsadba plodin, pozorování jejich růstu	zeleninový záhon, bylinný záhon/spirála	přírodopis/biologie, praktické činnosti
záznam ze sledování jednoho objektu (strom, křoví, bylina) během celého roku	různé prvky v zahradě	český jazyk, výtvarná výchova, přírodopis/biologie
zjištění potřeb rostlin (slunce/stín, teplota), orientace dle kompasu či busoly pro pěstování rostlin	zeleninový záhon, bylinný záhon/spirála	přírodopis/biologie, zeměpis
zpracování a prezentace dat z meteorologické stanice	meteorologická stanice	výuka informatiky

Výukové aktivity bez návaznosti na konkrétní prvky

aktivita	předmět/oblast
čichová mapa	zeměpis
čtení o zahradě (odborné i fikce)	český jazyk, přírodopis/biologie
frotáž kůry stromů	výtvarná výchova
grafy teplot půdy a vzduchu	matematika
malování vodou (štetkami, válečky na kámen, zeď, označit křídou „natřené“ pole; ukázka vypařování)	fyzika

malování/kreslení oblíbeného koutu zahrady v různých obdobích roku	výtvarná výchova, přírodopis/biologie
myšlenková mapa (např. květiny, stromy, hmyz – souvislosti; vhodné před tím, než se naučí více o tématu, či poté jako hodnocení)	přírodopis/biologie
nahrávání a určování zvuků větru, ptačího zpěvu	hudební výchova, přírodopis/biologie
obrázky plodů/květů/listů přiřazovat ke skutečným rostlinám v období, kdy vypadají jinak	přírodopis/biologie
pantomimické ztvárnění rostlin, živočichů či procesů v zahradě: růst rostlin, vítr, déšť atd.	dramatická výchova
písmena z přírodnin – na výstavku + vyfotit a tisknout (jmenovky na sešity, na skříňky, nápis na nástěnkou)	výtvarná výchova
písničkový maraton na přírodní témata (voda/dřevo/slunce/hory/les/louka/zvířata/květiny/stromy)	hudební výchova
poznávání zvuků přírodnin poslepu	hudební výchova, přírodopis/biologie
pozorování lupou: listů, květů, hmyzu atd.	přírodopis/biologie
pozorování z hmyzí, myší, ježčí perspektivy – vleže	přírodopis/biologie
překážková dráha	tělesná výchova
příběh se zvuky – hledání vhodného nástroje pro určitý zvuk, schovaného v zahradě	hudební výchova
různé pokusy zkoumající základní fyzikální jevy	fyzika, matematika, chemie

sochař a sochy – vyjádření emoce, situace	dramatická výchova, osobnostní rozvoj
tvorba různých prvků v zahradě	praktické činnosti, výtvarná výchova
tvorba zvukové mapy zahrady	hudební výchova
vedení zahradního deníku	český jazyk
výroba či hledání hudebních nástrojů z přírodních materiálů, hra na ně (píšťalky, ozvučná dřívka)	hudební výchova, pracovní vyučování
výroba větrníků (recyklace materiálů)	výtvarná výchova, pracovní vyučování
výstavka přírodnin ve třídě, měnící se v závislosti na období roku	přírodopis/biologie
zkoumání potravinového řetězce v zahradě	přírodopis/biologie

Hry a aktivity na volné ploše zahrady

prožitkové hry a aktivity
bosá housenka (4-6 bosých žáků v řadě za sebou se drží za ramena toho před nimi, první vidí, ostatní mají zavřené či zavázané oči a nechají se vést po různých povrchích, vnímají terén nohama; jiná varianta je s obuví, kdy lze procházená místa vnímat hmatem celým tělem, např. keře, sluchem a čichem)
na fotografa (dvojice, jeden nevidí a představuje fotoaparát, druhý je fotografem, vybírá zajímavé záběry a "mačká spoušť" - nevidící na okamžik otevře oči a "vyfotí" daný záběr)
něžné setkání (všichni zavřené oči, jeden obchází a „budí“ vždy někoho jen svou blízkostí; možno být v kruhu či roztroušeni v prostoru)

svačina venku – stoly, na dece, na stromech (pozor na bezpečnost!)
vedení slepého (výše popsanou aktivitu lze praktikovat i ve dvojicích, kdy jeden vidoucí vede druhého se zavřenýma/zavázanýma očima)
pohybové hry bez pomůcek
monstrum (skupinky dětí po 3-7, učitel určuje počty rukou a nohou, vždy nižší než součet rukou a nohou celé skupiny; úkolem je sestavit monstrum - útvar, v němž jsou všichni navzájem propojeni a zároveň se dotýkají země stanoveným počtem rukou a nohou a ničím jiným)
obíhací chaos (všichni v kruhu, každý si v duchu vybere jednoho spoluhráče, po odstartování hry má za úkol jej 10x oběhnout a vrátit se na své místo; přitom se ovšem začne pohybovat i jeho cíl a vznikne zmatek)
plameňáci a tučňáci – plameňáci honí tučňáky (P zvedají vysoko nohy, velké kroky, mávají křídly, T cupitají, ruce u těla, dlaně odstávají do stran, chycený T se stává P, až zbyde poslední T, honí on T)
robotická baba (na honěnou s drobnou podmínkou - nikdo nesmí ohýbat kolena a lokty)
mbube (africká hra na lva; dva hráči se zavázanýma očima, jeden představuje lva, druhý antilopu, lev loví antilopu; ostatní v kruhu kolem nich, opakují: "mbube, mbube..." tišeji a hlasitě podle toho, jak daleko je lev od antilopy a tak ho navádějí)
hry s kamínky
kamínková (každý hráč vyhodí malý kamínek nad hlavu do předem společně určené výšky tak, aby spadl co nejbližší jeho nohám, měření lze provést proutkem)
mexická hra s kamínky (každý má dvacet kamínků a ty hází do staré nádoby od čáry vzdálené tři metry; ty, které vhodil dovnitř, pak vyhodí a chytá na hřbet ruky - komu pak zůstane na ruce nejvíc kamínků, vyhrál. Hráči se postupně střídají)
vyhazovačka (každý má deset kamínků; v prvním kole vyhodí jeden a snaží se jej chytit, v dalších kolech vždy jeden přidává do doby, než mu nějaký

upadne na zem, pak nastupuje další hráč; vyhrává ten, kdo dokázal vyhodit a chytit nejvyšší počet kamínků)

Literatura:

Korvasová, Hana, Máchal, A. *Hrajeme si na přírodu*. Institut dětí a mládeže Praha, Praha 1991

Kolektiv autorů Lipky. *Hrajeme si na přírodu*. Lipka, Brno 2008

Činčera, J., Caha, M. *Výchova a budoucnost. Hry a techniky o životním prostředí a společnosti*. Paido, Brno 2005

Zapletal, M. *Hry ve městě a na vsi. Velká encyklopedie her 4*. Leprez, 1998

www:

<http://www.hranostaj.cz>

www v angličtině:

<http://www.evergreen.ca>

<http://www.evergreen.ca/docs/res/LG-Guide-For-Schools.pdf>

<http://www.kidsgardening.com/Dig/dig.asp?act=t>

<http://www.kidsgardening.com>

<http://grannysgardenschool.com/600-0-00-a-Lesson-plans.html>

www.ltl.org.uk

http://www.ltl.org.uk/school_grounds_professionals/resources/free_resources.htm